

D2A3

Seminari socràtic

Sobre les doctrines dels filòsofs

MENIP. —[4] [...] Resulta que, després d'examinar breument les coses de la vida, vaig trobar tots els afers humans risibles, vulgars i incerts —em refereixo a riqueses, càrrecs i poder—. Vaig rebutjar tot això i, entenent que l'afany per aquestes coses no deixa temps per a la recerca dels veritables afanys, em vaig proposar d'aixecar el cap i mirar vers la totalitat. En aquest punt, em va representar un gran problema, en primer lloc, el que els savis anomenen cosmos. Perquè no podia descobrir ni com havia sorgit, ni el seu creador, ni el seu començament, ni quina era la seva finalitat. I després, investigant-ho per parts, vaig tenir encara més dificultats. Veia els astres escampats de qualsevol manera pel cel, i volia saber quina mena d'objecte podia ser el Sol. I, sobretot, la qüestió de la Lluna em resultava estranya i inexplicable de totes passades: creia que la teoria sobre la varietat de les seves formes tenia quelcom de misteriós. I no només això: també l'esclat del llamp, i el tro tronador, i la pluja o la neu o la calamarsa que descarreguen. Tot això m'era difícil d'entendre i de discernir.

[5] Així doncs, ja que em trobava en aquesta situació, vaig pensar que el millor era anar a buscar les respostes a aquestes qüestions en els filòsofs. Creia que ells, si més no, em podrien explicar tota la veritat. Així que vaig triar-ne els millors, en la mesura que m'era possible de discernir-ho a partir de la severitat del rostre, de la seva pell pàl·lida i de la llargada de la barba. D'entrada, alguns d'aquests homes ja em van semblar oradors d'altura i bons coneixedors del cel. Havent deixat a les seves mans, doncs, la meva persona i una gran quantitat de diners (una part entregada a l'instant, amb l'acord de pagar la resta al final de l'ensenyament), esperava ser instruït com a divagador sobre temes celestes i adquirir tot el coneixement possible sobre l'estructura del cosmos. Tanmateix, aquesta gent es van quedar tan lluny de deslliurar-me de la meva antiga ignorància que encara em van abocar a dubtes més grans, oferint-me dia rere dia certs principis, fins, àtoms, buits, matèries, idees i altres conceptes semblants. Però el que em va semblar més irritant de tot plegat és que no proposaven res en què estiguessin d'acord, sinó que tot era controvertit i conflictiu. Així i tot, esperaven convence'm, i cadascun d'ells intentava portar-me cap a la seva doctrina particular.

AMIC. —Quina cosa més estranya que em dius, si aquests homes, essent savis, estaven dividits en faccions enfrontades i no es posaven d'acord en les explicacions!

MENIP. —[6] Doncs bé, amic meu, ara riuràs quan vegis la seva arrogància i els prodigis que gastaven. En primer lloc, tot i estar establerts sobre la Terra, i no pas més amunt de nosaltres, que ens movem a baix de tot, i no veient-hi pas millor —de fet, alguns d'ells eren

miops per l'edat o la malaltia—, anaven dient que coneixien els límits del cel, donaven la mesura del Sol, posaven el peu més enllà de la Lluna i en relataven les distàncies com si n'haguessin caigut. Sovint passava que, sense saber ben bé quants estadis hi ha de Mègara a Atenes, s'atrevien a establir quants colzes hi ha entre la Lluna i el Sol, bo i calculant l'alçada de l'aire, la profunditat del mar i les revolucions de la Terra, i a més dibuixaven cercles, i traçaven triangles a sobre de quadrats i una gran varietat d'esferes per mesurar efectivament el cel.

No pot ser més insensat per part seva, i absolutament demencial, que parlin sobre coses tan dubtoses no pas com si proposessin una opinió esbossada, sinó desenvolupant exageradament la seva teoria i impeding als altres de dir la seva. Juren amb solemnitat que el Sol ha de ser una massa metàl·lica, que la Lluna està habitada, i que els astres beuen l'aigua del Sol, com si aquest mateix Sol succionés la humitat del mar estirant la corda d'un pou i després repartís la beguda entre tots.

[8] També és fàcil de veure com es contradiuen les seves teories: digue'm, per Zeus, si aquestes opinions et semblen compatibles i no pas totalment allunyades. En primer lloc, l'opinió que tenen sobre el cosmos em fa l'efecte que és ben discordant, si per als uns és no creat i indestructible, mentre que els altres s'atreveixen a parlar d'un demiürg i de la seva construcció. D'aquests últims, sobretot m'ha meravellat que afirmen conèixer un déu artesà, sense afegir ni d'on ve ni des d'on ha construït el món, encara que sigui impossible concebre un temps i un espai abans de la gènesi de la totalitat.

AMIC. —Menip, és clar que parles de gent atrevida, uns veritables prestidigitadors.

MENIP. —¿I que diries, estimat, si els sentissis parlar de les idees i els incorporis, o el seu discurs sobre el límit i l'il·limitat? I és que aquest assumpte forma part d'una aferrissada disputa, en què els uns descriuen el tot com a ben acabat i els altres l'interpreten com una entitat il·limitada, plantejant l'existència d'una multitud ingent de mons i menyspreant els defensors de la unitat. Un altre —precisament un home no gens pacífic— opinava que la guerra era el pare de l'univers.

[9] ¿I què hem de dir sobre els déus? Mentre que, per als uns, déu és un nombre, els altres prestaven jurament a oques, gossos o plataners. Els uns exclouïen tots els déus, excepte un de sol a qui assignaven el principi de la totalitat, i jo ja començava a estar fart d'escoltar aquest embolic de déus. Al seu torn, uns altres de més generosos en proposaven múltiples, i n'escollien un a qui anomenaven «primer déu», assignant als altres la segona i la tercera categoria de divinitat. I encara uns altres consideraven la qualitat divina incorpòria i sense forma, però n'hi havia que la concebien com un cos. I no tots creien que els déus s'ocupen dels nostres afers: hi havia pensadors que els alliberaven de tota responsabilitat, igual que solem alliberar els vells dels càrrecs públics. No els inclouïen sinó de la mateixa manera que s'inclouen els soldats muts en la comèdia. Alguns, anant encara més enllà, pensaven que ni tan sols hi havia déus al principi, deixant que el món es conduís sense amo ni líder.

[10] Amb tot, jo no gosava desconfiar d'uns homes de veu retronadora i ben barbats. No podia decantar-me per una teoria impecable que no fos rebatuda per algú altre. De manera que em va succeir allò d'Homer: vaig precipitar-me moltes vegades confiant en un d'ells,

però un altre esperit em refrenava.

(Menip desencisat per les infructíferes respostes dels filòsofs a les seves tribulacions intel·lectuals, empenyut a un viatge estratosfèric amb un vestit amb ales. Primer, trobarà el presocràtic Empèdocles, que va sortir disparat quan va caure en un volcà. Després es trobarà la Lluna, força molesta per les bajanades que els filòsofs arriben a dir d'ella. Per això la Lluna li demanarà a Menip que parli amb Zeus perquè prengui una decisió sobre l'assumpte dels filòsofs. Després que Zeus parli sobre els assumptes terrenals i també dels filòsofs amb Menip, el déu olímpic farà una proclamació)

[28] [...] Zeus es va aixecar ben d'hora i va ordenar que s'anunciés assemblea.

[29] I, quan tots van comparèixer, comença a dir: «El motiu de la convocatòria és aquest estranger que es va presentar ahir. Ja fa temps que volia consultar-vos sobre els filòsofs, i, sobretot instat per la Lluna i les seves queixes, he decidit no posposar més l'examen d'aquesta qüestió.

»Hi ha una espècie d'homes que no fa gaire que ronda pel món, mandrosa, procliu a les baralles, buida de pensament, ràpida a enrabiarse, goluda, estúpida, embogida, plena d'arrogància i, per dir-ho com Homer, una càrrega inútil sobre la Terra.

Així doncs, aquests individus s'han dividit en sistemes de pensament i han inventat diversos laberints de paraules: hi ha els que s'anomenen a si mateixos estoics, els acadèmics, els epicuris, els peripatètics i d'altres de molt més ridículs. Han transformat la virtut en una paraula sagrada, arrufen les celles i el front, s'allisen la barba i es passegen amb un aire postís, vestint-se amb hàbits fastigosos, de manera molt semblant a aquells actors tràgics que, si algú els treu les màscares i l'abillament brillant, només deixen veure un homenet ridícul contractat per set dracmes per participar en el concurs.

[30] »Tot i això, menyspreen els homes en el seu - conjunt i expliquen tot de coses desaforades en relació amb els déus. A més, reuneixen jovenets fàcils d'esgarriar, a qui canten una tragèdia sobre la famosa virtut i ensenyen paradoxes lingüístiques. Davant dels deixebles sempre lloen la perseverança, la prudència i el govern d'un mateix, i escupen sobre la riquesa i el plaer, però quan es queden sols, ¿què hauria de dir de com mengen, de com es delecten en els plaers carnals, de com rellepen la porqueria de les monedes?

»I el pitjor de tot és que, sense que duguin a terme res ni pel bé comú ni individualment, sinó ben acomodats, inútils i superflus,

no prou bons ni per a la guerra ni per a l'assemblea,

tanmateix ataquen els altres. Han recollit alguns discursos punyents i han practicat unes maneres noves d'abusar, amb les quals critiquen els que tenen a prop, i sembla que s'emporta el primer premi el que crida més fort, de manera més desvergonyida, i és més atrevit en les seves difamacions. [31] Però si al que malda per cridar i acusar els altres se li pregunta: "¿I tu, doncs, què representa que fas? ¿Què podem dir, pels déus, que estàs realitzant a la vida?", ell diria llavors, si volgués ser just i sincer: "Crec que és inútil navegar,

cultivar la terra, guerrear o formar-se en algun ofici. Jo foto crits, brutejo, em banyo en aigua freda, vaig descalç a l'hivern, em poso roba gastada i fastigosa, i denuncio afers aliens, com fa el Blasme; si algun ric compra peix de manera extravagant o té una meuca, jo m'hi fico i ho sento com un ultratge; i si algun dels meus amics o companys està malalt i necessita ajuda, me'n desentenc."

[32] »Són així, aquestes criatures, estimats déus. I els que s'anomenen epicuris es comporten de manera especialment impia i ens ataquen sense treva, dient que els déus no ens ocupem dels assumptes humans i que no examinem en absolut el que s'esdevé. Per tot plegat, és el moment que us feu a la idea que si aquesta gent mai arriba a persuadir del tot la humanitat, passareu una gana desmesurada. ¿Qui us oferirà d'ara endavant sacrificis sense esperar obtenir res a canvi? Les queixes de la Lluna les vas escoltar tots ahir, en l'explicació del nostre hoste. Decidiu, doncs, què seria més profitós per als homes i més segur per a nosaltres.»

[33] Quan Zeus va dir això, l'assemblea es va esvalotar, i de seguida cridaven tots: «Fulmina'ls a cops de llamp!», «crema'ls!», «destrueix-los!», «al Forat!», «al Tàrtar!», «com els gegants!».

Zeus, al seu torn, va ordenar silenci. «Serà com desitgeu», va dir, «tots seran destruïts juntament amb la seva dialèctica. No obstant això, ara mateix no és de llei castigar ningú, perquè, com sabeu, durant aquests quatre mesos estem en les Hieromènies, i ja he anunciat el període de treva. El proper any, doncs, en començar la primavera, aquests homes malvats moriran com desgraciats, colpits pel meu llamp terrible.»

Va parlar, i va fer un senyal amb les celles obscures el Crònida.

[34] «I, pel que fa a Menip», va dir, «decreto el següent: que, desposseït de les ales perquè no torni a venir aquí mai més, Hermes el condueixi avall cap a la Terra.» I, després de dir-ho, va dissoldre l'assemblea, i ahir al vespre el Cil·leni, agafant-me per l'orella dreta, em va fer baixar al Ceràmic.

Company, ho has sentit tot, ben bé tot, sobre el cel. Me'n vaig, doncs, a donar la bona nova als filòsofs que es passegen per l'Estoa.

Llucià de Samòsata, *Icaromenip o l'home estratosfèric*,
Martorell: Adesiara, 2019, 37-45 i 77-83.
Traducció de Cristian Tolsa

Preguntes per iniciar el seminari

Les següents preguntes són exemples que es poden fer servir per guiar el diàleg socràtic, si el grup no s'autogestiona prou bé, sigui per manca d'hàbit, vergonya, manca de coneixença interpersonal:

- D'on ve aquesta idea del text?

- Quin és el significat del text *(o de la paraula o la frase en qüestió)*?
- Es pot explicar d'una altra manera?
- És això el que vols dir quan dius... *(alguna cosa dita anteriorment)*?
- Què creieu que intenta transmetre l'autor?
- Què més podria significar això *(el text, la idea, la tesi, el concepte)*?
- Qui va ser el públic d'aquest text? Com configura això la nostra interpretació d'aquestes paraules?
- Qui és l'autor d'aquest text? Què en sabem? Com condiciona això la nostra comprensió d'aquestes paraules?

Conversa activa

Intervencions bàsiques per aplicar a la conversa activa.

De situació:

- De què estem parlant? I per què?
- Tinc la sensació que ens hem perdut. Algú podria dir-nos on ens trobem, cap a on anàvem, ajudar-nos a trobar alguna indicació?
- Hauríem de modificar o reformular la pregunta *(o resposta)* en què estem treballant?

De clarificació:

- Em podries donar un exemple o una metàfora d'això que dius?
- Com es relaciona això amb... *(alguna cosa dita o llegida anteriorment)*?
- Què vols dir quan dius... *(els termes que calguin)*?

De justificació:

- Això que dius on surt al text? Quina part del text dona suport al teu argument?
- Què assumeixes amb el teu argument?
- I si tenim en compte... *(alguna cosa que s'ha dit abans o que ha considerat l'autor/a del text)*

De participació:

- *(A algun membre que estigui callat, però participatiu)* Què en penses tu?
- *(O també)* hi ha algú que encara no hagi parlat i que tingui alguna cosa a dir sobre això?
- *(I encara)* Abans volies intervenir i t'hem saltat, què volies dir?

Escolta activa

Recomanacions bàsiques per a aplicar la retroalimentació formativa.

- **Revisió exclusiva del treball que ha fet l'estudiant** (i no pas de com és aquella la persona).
- **Recomanació d'aplicar la tècnica del sandvitx:** Comença a destacar

aspectes positius o fortaleces sobre el seu treball, després presenta alguna proposta de millora, i, finalment, acaba amb el bon gust d'una fortalesa.

- **Pregunta abans d'afirmar.** Per exemple, «Per què has parlat del tema X?» en lloc de «T'has sortit del contingut del debat!».

Avaluació del seminari socràtic

Pautes d'avaluació del seminari socràtic

Nom de la persona observada: _____

Nom de la persona observadora: _____

Tema: _____

Marca el nombre d'intervencions fetes:

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	+10

Part: Conversa activa

	Ho fa	Encara no ho fa
Fa aturades per connectar idees, evidències o raonaments esmentats per les altres persones.		
Fa participar oralment els membres del cercle que normalment no intervenen tant.		
Les seves intervencions orals s'acompanyen d'exemples, metàfores o definicions clares.		
Recolza les seves assumpcions en els materials emprats a classe o bé en arguments sòlids.		
Altres observacions a comentar:		

Part: Escolta activa

	Ho fa	Encara no ho fa
Segueix atentament les persones que intervenen.		
Respecta el torn de paraula de les altres persones.		
Deixa finalitzar les intervencions dels altres participants.		

S'absté de parlar quan no és el seu torn.		
Altres observacions a comentar:		